

Ruimte voor Maatschappelijk Initiatief

Bestuurlijke Ambitie

Inleiding

Maatschappelijke initiatieven zijn niet meer weg te denken uit Amsterdam. Ze zijn van grote waarde voor de stad. Bewoners, bewonersnetwerken en wijkondernemingen steken de handen uit de mouwen - om zelf grote en kleine problemen op te lossen of om onze samenleving mooier en beter te maken. Ze dragen bij aan sociale samenhang, activering, zorg voor elkaar, duurzame energie, beheer van groenvoorzieningen, educatie, gezondheid, integratie, leefbaarheid, cultuur, noem maar op. Zij zien heel direct wat nodig is in hun omgeving en kunnen dit 'van onderop' dikwijls slim en goed organiseren. Zij werken vaak op gebieden die voor de overheid relevant zijn en waar de gemeente ook een verantwoordelijkheid heeft.

Initiatieven kunnen aanvullend zijn op wat de overheid doet. Het kan ook zijn dat zij een overheidstaak overnemen. De gemeente laat zich graag uitdagen door initiatiefnemers. Daarom geeft het college in deze notitie aan hoe het zich opstelt ten opzichte van maatschappelijke initiatieven en wat die initiatieven van het college kunnen verwachten. De veelheid aan terreinen waarop initiatieven zich bewegen, maakt het onderwerp tot een verantwoordelijkheid van het hele college.

In deze samenleving is het niet meer vanzelfsprekend dat de overheid altijd het initiatief neemt bij het oplossen van maatschappelijke vraagstukken. Bewoners, ondernemers en (maatschappelijke) organisaties kunnen en willen vaak zelf veel doen. Daar wil de gemeente Amsterdam op inspelen, om samen te doen wat de stad nodig heeft. Om dit slagvaardig te kunnen doen, heeft Amsterdam het gebiedsgericht werken ingevoerd, tegelijk met de start van de bestuurscommissies, het nieuwe bestuurlijk stelsel van verlengd lokaal bestuur

in de stadsdelen. Gebiedsgericht werken betekent goed samenwerken en flexibel zijn in de 22 gebieden, met elk hun eigen karakter. Het betekent ook dat bewoners, organisaties en ondernemers elkaar laten doen waar zij het beste in zijn en verrassende kansen snel kunnen pakken. De gemeente beseft dat we de maatschappelijke opgaven waar we voor staan, samen moeten aanpakken. Daarvoor moeten de gemeente, bewoners, maatschappelijke initiatieven, (sociale) ondernemers, corporaties en het maatschappelijk middenveld met elkaar samenwerken. Samen nemen we verantwoordelijkheid en zetten we er de schouders onder. We geloven erin dat het samen slagvaardiger en handiger kan dan afzonderlijk van elkaar.

Ervaringen van de afgelopen jaren laten zien dat dit kan. De wijkaanpak stimuleerde samenwerking van bewoners om initiatieven te starten, die vaak voor langere tijd iets voor hun buurt gingen betekenen. Samenwerking tussen stadsdelen en maatschappelijk initiatief werd op veel plekken gewoon. Duizenden bewonersinitiatieven hebben initiatief 'van onderop' op de kaart gezet.

Dit college wil verder werken met wat is opgebouwd, en mogelijk maken dat maatschappelijk initiatief zich overal in de stad kan blijven ontwikkelen. Dat doen we anders dan in het verleden. In de periode van de wijkaanpak was er apart budget van het rijk voor initiatieven van bewoners in de aanpak-wijken. Nadat de rijksfinanciering in 2012 was beëindigd, kozen het vorige college en een aantal stadsdelen ervoor om als gemeente zelf extra te blijven investeren in bewonersinitiatieven. Het programma 'Vertrouwen in de Stad' ondersteunde en faciliteerde nieuwe vormen van initiatief van bewoners.

De huidige tijd vraagt om een nieuwe koers. Samen met Amsterdammers bouwen we aan een sociale en ondernemende stad. Het werken 'van buiten naar binnen' moet daarom vanzelfsprekend zijn in alle domeinen van de gemeente. Hier past niet langer een apart programma, maar het faciliteren van initiatief als werkwijze binnen de hele gemeentelijke organisatie. Geen aparte budgetten, maar financiering van initiatief als onderdeel van de reguliere begrotingsprogramma's. De focus ligt niet meer alleen op 'aandachtswijken', maar op alle buurten en wijken van Amsterdam.

Voorgeschiedenis en ambitie

Bestuurlijke aanleiding

Bestuurlijk kent deze notitie drie aanleidingen:

1. In de wijkaanpak en het programma 'Vertrouwen in de stad' deden we ervaring op met maatschappelijk initiatief. Vervolgens stelde het college op 28 november 2014 de Bestuursopdracht Wijkvernieuwing en Wijkontwikkeling vast. Deze notitie is daarvan het resultaat.
2. Participatie vraagt niet alleen iets van bewoners en ondernemers, maar ook van de overheid. Daarom stelde de raad in juni 2013 de visie Burgerparticipatie 'Van Bolwerk naar Netwerk' vast, tegelijk met de besluitvorming over het bestuurlijk stelsel. Hiervan is deze notitie een uitwerking.
3. Op 12 juli 2013 nam de raad een motie aan om te beschrijven hoe een Amsterdamse variant van een buurtwet eruit kan zien. Deze notitie is te lezen als die Amsterdamse variant. Er staat in wat bewoners van de gemeente kunnen verwachten als zij met initiatieven komen.

Hoe is de notitie tot stand gekomen?

Deze notitie heeft verschillende bronnen:

- de ervaringen die we in de stad al opdeden met maatschappelijke initiatieven en de manier waarop de gemeente die heeft ondersteund en aangemoedigd;
- gesprekken met betrokkenen van gemeentelijke onderdelen en initiatiefnemers;
- de bijeenkomst over Ruimte voor Maatschappelijk Initiatief op 23 april 2015. De gemeente organiseerde die samen met maatschappelijke initiatieven;
- een bestuurlijke ronde tafel met portefeuillehouders van stadsdelen op 20 augustus 2015. Daarin werden aanvullingen en kanttekeningen besproken bij een eerder concept van deze notitie.

Wat verstaan we onder maatschappelijk initiatief?

We spreken van maatschappelijk initiatief wanneer samenwerkingsverbanden van bewoners, ondernemers en/of maatschappelijke organisaties het heft in handen nemen om een maatschappelijk doel na te streven en daarbij zelf de uitvoering ter hand te nemen.

Daarmee onderscheidt een maatschappelijk initiatief zich van beleidsparticipatie. Bij beleidsparticipatie vraagt de overheid burgers om mee te denken en te praten over overheidsplannen. Het is ook iets anders dan maatschappelijke participatie. Dat gaat over deelname van individuele burgers aan het maatschappelijk verkeer.

Onze ambitie

Het college wil dat Amsterdam een gemeente is waar bewoners zich uitgenodigd en uitgedaagd voelen om zelf problemen aan te pakken en te werken aan maatschappelijke doelen, op allerlei terreinen. Initiatieven kunnen activiteiten ontplooiën die aanvullend zijn op wat de overheid doet, bijvoorbeeld stadsdorpen, duurzame-energiecoöperaties of buurttheater. Het kan echter ook zijn dat een initiatief de gemeente uitdaagt om overheidstaken over te nemen. Voorbeelden hiervan zijn: het onderhouden van groen in de wijk of het beheren van een buurthuis.

Maatschappelijke initiatieven hebben in Amsterdam het recht om de gemeente uit te dagen, wanneer zij een taak willen overnemen, en denken dat beter, efficiënter en met grotere betrokkenheid van bewoners te kunnen doen.

Om deze ambitie te kunnen realiseren moeten we niet alleen naar initiatiefnemers kijken, maar ook naar onszelf. Wij streven naar een cultuur waarin gebiedsgericht en integraal werken tot alle lagen van de gemeentelijke organisatie is doorgedrongen. Op alle niveaus is een open en uitnodigende houding naar initiatieven vanuit de samenleving vereist.

Wat hebben we te bieden en binnen welk kader?

Manier van werken van de hele gemeente

We leven in een netwerksamenleving waarin burgers, ondernemers en maatschappelijke organisaties steeds meer zelf verantwoordelijkheid nemen. Het college beseft dat het niet zonder hen kan en wil hen ruimte geven en faciliteren. We kiezen daarom voor een werkwijze waarbij bewoners en ondernemers met eigen voorstellen en oplossingen kunnen komen:

- Maatschappelijke initiatieven zijn welkom om contact te zoeken met de gemeente en, waar zij denken dat nodig te hebben, om medewerking en facilitering te vragen.
- De gemeente neemt dan een open en samenwerkende houding aan, gaat in gesprek en biedt altijd helderheid geeft over wat zij wel en niet kan en wil bijdragen.
- Het college kiest voor faciliteren als basis.
- Het college schrijft niet voor op welke manier de gebieden en de stadsdelen de werkwijze precies invullen. Dit is maatwerk vanuit de stadsdelen.
- De stadsdelen maken zelf duidelijk op welke manier zij de werkwijze uitwerken en laten dit weten aan hun bewoners.
- De stadsdelen zijn altijd de eerste ingang voor bewoners, ook als die andere onderdelen van de gemeentelijke organisatie nodig hebben.

- De processen en procedures zijn zo ingericht dat ze duidelijk zijn voor de initiatiefnemers.

Deze aanpak is de normale manier van werken, zowel organisatorisch als financieel. Het is een houding die in we in de hele stad aannemen. De stadsdelen werken dit uit met eigen instrumenten en procedures. Daarbij bouwen zij voort op instrumenten die hun waarde in de praktijk hebben bewezen, zoals: inzet van gebiedsmakelaars, inzet van flexibel budget (binnen reguliere programma's), digitale participatie, open data en open begroting, maatschappelijk aanbesteden, inkoop en opdrachtverlening, regelluwe zones. Zie voor voorbeelden van instrumenten bijlage 1.

Het gebiedsgericht werken is het uitgangspunt. Inspelen op bewonersinitiatief is maatwerk, en daarom een taak en bevoegdheid van de bestuurscommissies van de stadsdelen. Dit betekent dat de stadsdelen de leidende rol hebben. Maar ook de andere onderdelen van de gemeentelijke organisatie hebben vanuit hun beleidsterrein, expertise en budgetten een rol, afhankelijk van de mogelijke maatschappelijke resultaten en de bijdrage die zij kunnen leveren aan het faciliteren van de initiatieven.

Het kader

Wanneer maatschappelijke initiatieven de gemeente om medewerking en facilitering vragen, zal de gemeente altijd beargumenteerd laten weten wat zij wel en niet kan en wil doen. Het kader dat de gemeente daarbij gebruikt is het volgende:

- Het initiatief heeft maatschappelijke meerwaarde en draagt bij aan een of meer gemeentelijke doelen. Dit kunnen zowel doelen uit de gebiedsagenda's zijn als gemeentebrede doelen.
- De eventuele financiële bijdrage van de gemeente past binnen de financiële gemeentelijke afspraken en begrotingen.
- De hoogte, inzet en intensiteit van de gemeentelijke bijdrage past bij de meerwaarde en de te verwachten kosten van het initiatief. De bijdrage kan behalve uit geld ook uit inzet van uren en niet-financiële middelen bestaan.

Wanneer maatschappelijke initiatieven niet aan deze voorwaarden voldoen, is dit een reden voor de gemeente om *niet* te faciliteren.

Het college beseft dat het bij de afweging soms moeilijk is om te bepalen wat de maatschappelijke meerwaarde van een initiatief is. Die is (op voorhand) vaak lastig met feiten en cijfers aan te tonen. In dat geval maakt de gemeente samen met partners een kwalitatieve inschatting.

Het college beseft ook dat maatschappelijke initiatieven hun eigen doelen kiezen. Daarbij hebben zij niet per se voor ogen welke doelen de gemeente zich stelt. Zij voegen zich niet naar de beleidsterreinen zoals die binnen de gemeente opgedeeld zijn. Ook kan een initiatief dat op het eerste gezicht weinig of slechts beperkt te maken heeft met gemeentelijke doelen, daar toch veel aan bijdragen. Een voorbeeld is een gezamenlijke moestuin in een woonstraat in een gemengde wijk. De bewoners zijn er wellicht 'alleen' op uit de straat mooier maken en te zorgen dat mensen zich bewuster worden van de voedselketen en gezond eten. Zo'n initiatief kan echter tegelijk bijdragen aan integratie, veiligheid, meer bewegen en eenzaamheidsbestrijding. De moestuin maakt dat mensen bewegen, dat buurtgenoten van verschillende achtergrond en leeftijd elkaar leren kennen en dat meer mensen erop letten of alles wel goed gaat in de straat. Zo'n initiatief kan bovendien bijdragen aan activering, economische ontwikkeling en afvalverwerking – bijvoorbeeld als het ook nog samenwerkt met een buurtrestaurant of experimenteert met afvalverwerking via wormencompost. Daarom is het belangrijk dat de gemeente maatschappelijke initiatieven open, nieuwsgierig en met een analytische blik tegemoet treedt.

Gebruikt een maatschappelijk initiatief geld van de overheid, dan is het logisch dat er verantwoording plaatsvindt. De mate van verantwoording moet in verhouding staan tot de hoogte van de bijdrage.

Wat kunnen maatschappelijke initiatieven van de gemeente vragen?

Er zijn verschillende manieren waarop de gemeente maatschappelijke initiatieven faciliteert en de ruimte geeft. Dat kan gebeuren door:

- toegankelijke en begrijpelijke informatie;
- steun, verbinden met anderen, inzet van het netwerk;
- meedenken;
- kennis of hulp van professionals;
- fysieke ruimte;
- subsidie;
- inkopen/aanbesteden;
- de bereidheid om, waar mogelijk, belemmeringen en knelpunten aan te pakken.

Er zijn veel manieren om dit te realiseren. In bijlage 1 staan voorbeelden van instrumenten die stadsdelen ter beschikking staan. Deze stammen wel nog uit de context van de vorige bestuursperiode. Soms is vertaling naar de nieuwe context nodig, soms zal de nieuwe context het nodig maken om instrumenten aan te passen of nieuwe toe te voegen. Het is belangrijk dat we daarin creatief

zijn, en blijven zoeken naar maatwerk. Dit vraagt om openheid, goed luisteren en creativiteit. Het vraagt ook om optimale samenwerking in de organisatie én goed ingerichte processen.

De gemeente kan niet altijd aan de verwachtingen voldoen. We hebben te maken met regels en wetten, en die zijn er niet voor niets. Toch is soms meer mogelijk dan op het eerste gezicht lijkt, wanneer we regels toepassen naar de geest, en niet te zeer naar de letter.

Faciliteren versus stimuleren

Met de hierboven genoemde middelen kan de gemeente de eigen kracht van bewoners de ruimte geven. Het gaat hierbij om initiatieven die al krachtig zijn van zichzelf, of om latente kracht die we met deze instrumenten prikkelen om zichtbaar te worden.

Iets anders is het stimuleren van het *ontstaan* van maatschappelijke initiatieven en het werken aan het vergroten van de eigen kracht van bewoners, daar waar dit (nog) niet vanzelfsprekend is. Dit kan bijvoorbeeld door te investeren in competentieontwikkeling. Er is dan geen sprake van maatschappelijk initiatief, en het valt dus buiten het bestek van deze ambitie. Dat wil echter niet zeggen dat er geen plaats is voor het stimuleren van bewonersinitiatieven. Wanneer in een gebied initiatief van onderop niet vanzelf komt, kan een stadsdeel goede redenen hebben om dit te stimuleren en ondersteunen. Bijvoorbeeld om mensen te activeren of om de dragende samenleving een duwtje te geven. Ook dit is maatwerk, waarbij inzet van stedelijke programma's als participatie en WMO onontbeerlijk is.

We gaan experimenteren

De ambitie van het college is hoog: een gemeente die maatschappelijke initiatieven uitdaagt, ruimte biedt en met hen samenwerkt.

De gesprekken die voorafgingen aan deze notitie lieten het college zien dat er veel bijval is voor deze ambitie en de ingezette lijn. Daarbij is wel aandacht gevraagd voor de manier waarop we het samen laten lukken. Een conclusie uit de gesprekken is dat de gemeente een lerende organisatie moet zijn die open staat voor experimenten. Een organisatie die samen met maatschappelijke initiatieven oplossingen zoekt voor kwesties die (nog) niet zijn opgelost en voor praktische problemen die erom vragen vindingrijk te zijn. In de gesprekken is ook gevraagd om te erkennen dat iedereen bij het leren en experimenteren fouten kan maken en dat dingen mogen mislukken.

Waarom gaat het college de komende tijd werken?

Het college gaat door waarmee het al begonnen is: zorgen voor een goede verdere ontwikkeling van de werkwijze bij maatschappelijk initiatief. Dat doen we door:

1. maatschappelijke initiatieven overal in de stad ruimte te (blijven) geven, uit te dagen en te faciliteren binnen de genoemde kaders;
2. voorbeelden te verzamelen waar ruimte geven aan waardevol geachte maatschappelijke initiatieven tegen beperkingen en grenzen aanloopt. Waar mogelijk zoeken we nieuwe oplossingen en benaderingen. Bijvoorbeeld: mogelijkheden voor mensen met een uitkering, gebruik van vastgoed, flexibel en integraal financieren, buurtbesteden, samenwerken met zorg, maatschappelijk aanbesteden, concurrentievraagstukken, zelfbouw, etc. De voorbeelden kunnen gaan om grote en kleine initiatieven;
3. in overleg met partners 14 van deze casussen aan te wijzen als experiment waarin we samen knelpunten onderzoeken, aanpakken en gezamenlijk ervan leren. Het gaat om experimenten waarbij meerdere onderdelen van de gemeentelijke organisatie betrokken zijn. In elk stadsdeel worden twee experimenten aangewezen: één waarin bewoners de gemeente vragen hen te faciliteren bij initiatieven die aanvullend zijn op de taken van de overheid, en één waarin maatschappelijke initiatieven de gemeente uitdagen om een overheidstaak over te nemen;
4. te onderzoeken hoe we het van en met elkaar leren goed organiseren;
5. uit te werken hoe we gezamenlijke of gebiedsoverstijgende knelpunten en vraagstukken agenderen en op het juiste niveau oplossen.

Het college organiseert elk jaar een bestuurlijke bijeenkomst met stadsdeelbestuurders waarin besproken wordt hoe deze ambitie uitwerkt in de praktijk en welke conclusies we daaruit trekken. Over de uitkomsten zullen we aan de raad rapporteren.

We doen dit niet alleen

Bovenstaande activiteiten voeren we uit als één stad. Stad en stadsdelen, college en bestuurscommissies, gebiedsteams en lijnafdelingen werken aan dezelfde ontwikkeling.

Minstens zo belangrijk is om dit samen met partners van de gemeente te doen. Dit zijn natuurlijk de maatschappelijke initiatieven zelf. Maar er zijn ook andere spelers:

- de woningcorporaties: zij steunen veel initiatieven in de buurten. Ook investeren zij in het versterken van bewoners en bewonerscollectieven in kwetsbare wijken.
- fondsen: er zijn honderden fondsen in Nederland met veel verschillende doelen. Sommige fondsen steunen of stimuleren bewonersinitiatieven. Of zij werken aan de versterking van de zorgzame samenleving, waarbij mensen de eerste stap nemen om elkaar te helpen.
- het maatschappelijk middenveld: welzijns- en zorginstellingen zoeken manieren om de eigen draagkracht van de samenleving te versterken. Daarbij ondersteunen ze ook initiatieven van bewoners zelf.
- ondernemers: soms ondersteunen zij maatschappelijk initiatief in de vorm van sponsoring en/of ontplooiën zij zelf maatschappelijk initiatief als sociale onderneming .

Tot slot

De samenleving verandert, en wij veranderen mee. Onze werkwijze om ruimte te geven aan maatschappelijk initiatief hoort daarbij. Dit is geen nieuwe beleidslijn. Het is een erkenning dat we op het goede spoor zitten. Het college wil dit spoor verder volgen, vanuit het gebiedsgericht werken via de bestuurscommissies.

Met deze notitie geeft het college aan hoe we dit gaan doen. We doen dit als één stad: college en bestuurscommissies samen. Maatschappelijk initiatief ruimte geven kan alle beleidsterreinen raken. Het vraagt om inzet van ons allemaal. Het is onze basishouding en het werkprincipe in de hele stad. De precieze invulling ervan schrijven we echter niet voor, want dat gebeurt in de gebieden. De praktijk van het ruimte geven aan maatschappelijk initiatief is maatwerk. Daarbij zullen we ongetwijfeld voor verrassingen komen te staan, zowel positieve als negatieve. Het ruimte geven aan maatschappelijk initiatief blijft een avontuur. Een avontuur dat we met zijn allen aangaan en waarvoor we ook met zijn allen de verantwoordelijkheid dragen.

Bijlage 1 Instrumenten en voorbeelden uit de praktijk

Manieren om ruimte te geven aan maatschappelijk initiatief

De gemeente wil maatschappelijk initiatief ruimte geven. Dat kan door middel van:

- Toegankelijke en begrijpelijke informatie
- Steun, verbinden met anderen, inzet van het netwerk
- Meedenken
- Kennis of hulp van professionals
- Fysieke ruimte
- Subsidie
- Inkopen/aanbesteden
- Bereidheid om, waar mogelijk, belemmeringen en knelpunten aan te pakken

De manier waarop deze middelen worden vormgegeven verschilt. Hieronder wordt een overzicht gegeven van de instrumenten die in Amsterdam tot nu toe zijn ingezet. Dit overzicht is niet uitputtend. Omstandigheden en ontwikkelingen zullen in de toekomst leiden tot nieuwe instrumenten of tot nieuwe invullingen van bestaande instrumenten. De nieuwe manier van werken om ruimte te geven aan maatschappelijk initiatief vraagt op zichzelf al om een andere invulling, omdat er geen apart programma voor maatschappelijk initiatief is en de financiële verhoudingen tussen het college, de gemeenteraad en de stadsdeelbesturen zijn veranderd.

Instrumenten

Bewoners, bewonersnetwerken, coöperaties en wijkondernemingen met ideeën, wensen en plannen moeten in ieder geval kunnen rekenen op informatie, contact, een open gesprek, meedenkkraft en kennis die beschikbaar is binnen de gemeente. Informatie is voor iedereen toegankelijk en begrijpelijk. Dit is nodig, omdat bewoners zo kunnen bepalen of zij maatschappelijk initiatief willen nemen en in hoeverre zij daarover in gesprek willen gaan met de gemeente/stadsdeel.

De gemeente/het stadsdeel staat altijd open voor contact en gesprek. Daarvoor worden digitale communicatiemiddelen ingezet, maar ook fysiek contact met bestuurders en ambtenaren moet altijd mogelijk zijn. De gebiedsteams hebben hier een belangrijke rol in.

Faciliterende instrumenten die tot nu toe op het gebied van informatie, communicatie, contact, budget, ruimte en ondersteuning in verschillende gebieden hun waarde hebben bewezen zijn:

Inzet van gebiedsteams met gebiedsmakelaars, gebiedscoördinatoren en gebiedsmanagers	Gebiedsteams zijn de ogen, oren en handen van het stadsdeel in een gebied. Zij stellen zich open en uitnodigend op en kunnen een prima verbinding vormen tussen (collectieven van) bewoners en de verschillende
---	---

	<p>organisatieonderdelen van de gemeente.</p>
	<p>Voorbeeld In de voormalige wijkaanpakwijken zijn sinds 2009 participatiemakelaars actief geweest. Deze hadden veel contact met de buurt en stonden open voor en stimuleerden bewoners met ideeën en initiatieven. Ook vormden zij een verbindende schakel met (soms minder goed toegankelijke afdelingen binnen) de gemeente. Vanwege de goede resultaten is deze werkwijze overgenomen in het gebiedsgericht werken, waarbij overal gebiedsmakelaars zijn aangesteld.</p>
<p>Het deelnemen aan en faciliteren van sociale netwerken</p>	<p>Een sociaal netwerk is een samenwerkingsverband tussen bewoners, ondernemers, maatschappelijke partijen en overheid dat bijdraagt aan de sociale samenhang en leefbaarheid in de buurt. De netwerken zijn voor de gebiedsteams van cruciaal belang om de opgave van de buurt goed in beeld te krijgen en niet als overheid alles zelf te doen, maar initiatief ook bij anderen te laten of gezamenlijk de aanpak van kansen en knelpunten vorm te geven.</p>
	<p>Voorbeelden Netwerken zijn er in alle gebieden, en overal maakt het gebiedsteam er in meerdere of mindere mate deel van uit. De wijkraden in Noord en bewonersplatforms in West zijn voorbeelden van gestructureerde netwerken. Voorbeelden van onafhankelijke netwerken zijn de Lucascommunity in Osdorp, Samen Krachtig Plan van Gool en Tugela 85 in de Transvaalbuurt. Stedelijk zijn er ook enkele platforms en netwerken van (wijk)ondernemingen en actieve/betrokken bewoners die elkaar ondersteunen, kennis uitwisselen en inspireren. Voorbeelden hiervan zijn:</p>

	<ul style="list-style-type: none"> • Lokale Lente, Platform van de wijkondernemingen in Amsterdam; • de Bewonersacademie, die kennisuitwisseling van maatschappelijk initiatief in kwetsbare gebieden ondersteunt; • Pakhuis De Zwijger, met haar netwerk van Stadmakers.
<p>Flexibele budgetten, bewonersbudgetten en buurtbudgetten (binnen programma's)</p>	<p>Het is mogelijk om binnen begrotingsposten en binnen programma's een deel van het budget apart te zetten om het flexibel te kunnen inzetten. Dit geldt zowel voor stadsdeel- als voor RvE-begrotingen. Deze deelbudgetten kunnen gereserveerd worden om snel in te kunnen spelen op bewonersinitiatief of andere ontwikkelingen van onderop uit de buurt.</p> <p>Voorbeelden</p> <ul style="list-style-type: none"> • In stadsdeel Oost is een deel van het budget voor het programma Welzijn en Zorg flexibel gehouden voor activiteiten en projecten die bijdragen aan de versterking van de civil society en vergroting van de zelfredzaamheid van bewoners. Vernieuwend aanbod vanuit de wijk wordt zo ondersteund. De gedachte hierachter is dat er doelmatiger en doeltreffender gesubsidieerd wordt, dat organisaties creatiever en innovatiever te werk gaan en dat de creativiteit en de verantwoordelijkheid van inwoners beter worden benut. • Nadat de rijksbijdrage voor bewonersinitiatief was beëindigd, zijn alle voormalige wijkaanpakstadsdelen doorgedaan met het beschikbaar stellen van bewonersbudgetten uit eigen middelen. Ook Stadsdeel Zuid heeft dit gedaan. Met deze budgetten zijn

	<p>bewonersinitiatieven gefinancierd.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Stadsdeel West heeft naast bewonersbudget ook een buurtbudget om de financiering mogelijk te maken van de prioriteiten van bewoners.
Digitale participatie	<p>Sociale en digitale media bieden kansen voor participatie, communicatie en netwerkvorming. Het verschil met oudere (één-weg) communicatievormen is dat sociale media interactief zijn (tweeweg) en daardoor mensen wederzijds kunnen verbinden en in dialoog brengen.</p>
	<p>Voorbeelden</p> <ul style="list-style-type: none"> • De Indische Buurtbalie is een initiatief van bewoners dat inzicht geeft in alle maatschappelijk initiatieven en activiteiten in de buurt en mogelijk maakt dat bewoners elkaar weten te vinden om samen dingen te doen. • Voorjebuurt.nl is een crowdfunding- en crowdsourcingtool voor iedereen die geld en steun zoekt voor zijn initiatief. • Ideevoorjebuurt.nl is een tool die helpt bij het omvormen van ideeën van bewoners naar concrete plannen en agendapunten.
Open data en open begrotingen (in ontwikkeling)	<p>Statistische en financiële informatie die in gemeente/stadsdeel beschikbaar is wordt op een leesbare, overzichtelijke en toegankelijke manier ontsloten, zodat bewoners precies kunnen zien wat belangrijk is om te weten bij het vormen en uitwerken van ideeën, wensen en plannen.</p>
	<p>Voorbeeld</p> <p>In West en Oost is al enige tijd gewerkt aan het ontsluiten van feiten en cijfers door Open Data en Open Begrotingen. De informatie is daar op een duidelijke en overzichtelijke manier zichtbaar gemaakt. Ook is er een Open Data</p>

	<p>Kaart Amsterdam in ontwikkeling, waarop onder andere alle basisvoorzieningen van de stadsdelen worden gezet. Het initiatief voor de ontwikkeling van deze kaart is genomen door stadsdeel West, die de basis ervan heeft gefinancierd. Momenteel wordt de verbreding voor de hele stad mogelijk gemaakt.</p>
<p>Startsubsidies voor wijkondernemingen (binnen programma's)</p>	<p>Startsubsidies voor beginnende wijkondernemingen zijn bedoeld om deze ondernemingen tijd te geven om op eigen benen te staan en maatschappelijke meerwaarde te genereren . In de nieuwe werkwijze kunnen stadsdelen binnen programma's budget voor wijkondernemingen reserveren.</p>
	<p>Voorbeeld Stadsdeel West heeft een bedrag gereserveerd om startende wijkondernemingen te subsidiëren. De subsidie bedraagt maximaal €25.000 en wordt gegeven aan startende wijkondernemingen met een maatschappelijke opgave die hun best doen om binnen twee jaar op eigen benen te staan. Aanvragen worden beoordeeld door een team van stadsdeelvertegenwoordigers en ondernemers en ZZP-ers uit de buurt. Ook is er een netwerk van deskundige ZZP-ers die kunnen ondersteunen bij het schrijven van een ondernemingsplan, het opzetten van de administratie en het zoeken van andere middelen.</p>
<p>Maatschappelijk aanbesteden (co-creëren)</p>	<p>Bij maatschappelijk aanbesteden gaat het om publieke taken. Bewoners, wijkondernemingen of sociale ondernemers uit de buurt krijgen de kans om deze uit te voeren. Stadsdelen kunnen zo publieke taken aan hen overdragen en uit reguliere middelen betalen. Er worden daarvoor kaders/voorwaarden geformuleerd en er wordt verantwoording over afgelegd. Maatschappelijk aanbesteden is nog in ontwikkeling.</p>

	<p>Voorbeelden</p> <p>In de Indische Buurt in stadsdeel Oost is in 2013 en 2014 ervaring opgedaan met maatschappelijk aanbesteden in de pilot Buurtbesteden. Buurtbewoners en stadsdelen hebben samen gezocht naar de mogelijkheden voor de buurt om maatschappelijke taken zelf uit te voeren en zo het geld dat beschikbaar is voor de buurt ook in de buurt uit te geven. In West is er een buurttender uitgezet voor naschoolse opvang in de Houthavens. De bewoners hebben gekozen voor een ondernemster uit de buurt.</p>
<p>Inkoop en opdrachtverlening</p>	<p>Maatschappelijk aanbesteden en Inkoop liggen in elkaars verlengde. Bij inkoop hoeft het echter niet om de uitvoering van publieke taken te gaan en is de relatie er één van opdrachtgever-opdrachtnemer. Maatschappelijke initiatieven kunnen op de markt tot nu toe moeilijk concurreren met de (grote) opdrachtnemers waarmee de overheid meestal haar contracten afsluit. Wanneer de gemeente inkoop bij een maatschappelijk initiatief, betekent dit dat geldstromen worden verlegd en dat andere inkoop-relaties worden verbroken (geld kan maar 1 keer worden uitgegeven).</p>
	<p>Voorbeeld</p> <p>Lucafé is een cateringbedrijf dat is ontstaan en tot bloei gekomen in de Lucascommunity in Osdorp. Sinds eind 2014 huurt het stadsdeel Lucafé in voor de catering in het stadsdeeltkantoor.</p>
<p>Participeren in plannen van bewoners</p>	<p>In buurten met voldoende sociaal kapitaal is de kans groot dat bewoners de handen in elkaar slaan en zelf met plannen komen voor de aanpak van maatschappelijke problemen of verbetering van de leefbaarheid. De gemeente kan hierop inspelen door afspraken te maken over taken en verantwoordelijkheden bij de uitvoering van de plannen en de financiële</p>

	bijdragen.
	<p>Voorbeeld</p> <p>In 2014 hebben bewoners van het GWL terrein (Westerpark) in stadsdeel West een masterplan ingediend bij het stadsdeel voor het beheer van hun buurt. Dit plan is tot stand gekomen na een proces in en met de buurt en in samenwerking met het stadsdeel. Vervolgens zijn met het stadsdeel afspraken gemaakt over financiering (waarbij ook bewoners zelf en corporaties een deel voor hun rekening nemen) en wie wat doet op het gebied van maaien, beheer en onderhoud van grasvelden, hagen en twee pleinen.</p>
Regelluwe zone	<p>Regels zijn er niet voor niets, maar worden vaak als beperkend en vertragend ervaren. Vaak kunnen stadsdelen door procedures aan te passen of beleid en toepassing van regels beter op elkaar af te stemmen de zaken soepeler laten verlopen.</p>
	<p>Voorbeeld</p> <p>In 2014 heeft stadsdeel Noord aan de Noorderparktrust een zogenaamde 'parapluvergunning' verstrekt voor evenementen in het Noorderpark. In 2015 is er bovendien een ontheffing alcohol gegeven voor 12 dagen.</p> <p>Voorheen moest iedereen die in het Noorderpark iets wilde organiseren zelfstandig een vergunning aanvragen. Nu kunnen met een kleine melding alle evenementen tot 500 bezoekers er onder minimale condities plaatsvinden. Activiteiten kunnen aangemeld worden bij de Noorderparktrust. Resultaat is ook dat het aantal klachten is afgenomen. Om die reden is stadsdeel Noord nu bezig met een vergelijkbare parapluvergunning voor het NDSM-terrein.</p>

<p>Ondersteuning bij het vinden van co-financiering</p>	<p>Bij co-financiering gaan initiatiefnemers op zoek naar andere geldbronnen (geen overheid). Dit kunnen corporaties zijn, crowdfunding, sponsoring, fondsen etc.</p>
	<p>Voorbeeld Het crowdfunding- en crowdsourcingplatform voorjebuurt.nl is in 2013 gelanceerd met steun van onder andere het ministerie van BZK en de gemeente Amsterdam. Voorjebuurt is niet alleen een digitale toepassing, maar is ook fysiek aanwezig in Amsterdamse buurten, waar initiatiefnemers gecoacht worden en ondersteuning krijgen bij het opzetten van een goede campagne. Ook kunnen wijkprofessionals meedoen aan een masterclass crowdfunding en alternatieve financieringsvormen.</p>
<p>Beschikbaar stellen (betaalbaar) vastgoed</p>	<p>Het gebeurt regelmatig dat bewonerscollectieven leegstaand vastgoed in hun buurt nieuw leven willen inblazen. Ook zijn er startende wijkondernemingen die voor hun onderneming ruimte nodig hebben. Zij kunnen meestal niet (meteen) een kostprijsdekkende of commerciële huur betalen. In het verleden hebben stadsdelen in dergelijke gevallen vastgoed gratis of tegen een lagere huur ter beschikking gesteld. Sinds 9 september 2015 zijn er nieuwe spelregels voor vastgoed waarin is geregeld dat altijd minimaal de kostprijsdekkende huur moet worden gevraagd voor gemeentelijk vastgoed. Wanneer stadsdelen een lagere huur willen rekenen kan dit opgelost worden door (een deel van) de huur te subsidiëren uit andere beleidsprogramma's. Ook corporaties stellen vastgoed ter beschikking aan wijkondernemingen en bewonerscollectieven.</p> <p>Voorbeelden</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tugela85 in de Transvaalbuurt in Oost is een wijkonderneming van kunstenaars

	<p>en culturele ondernemers. Zij sloten in 2009 een tijdelijk gebruikerscontract met het stadsdeel. In 2013 werd Tugela85 aangewezen als pilot, waardoor kon worden afgeweken van beleid rond prijzen en vastgoed. De motivatie hierachter was dat de maatschappelijk waarde van Tugela85 dit rechtvaardigde.</p> <ul style="list-style-type: none"> • In Noord heeft een groep bewoners het beheer overgenomen van buurthuis De Driehoek. Zij wilden niet dat het oude buurthuis gesloten zou worden. Met het stadsdeel zijn afspraken gemaakt over de huur van het pand. Ze hebben van het stadsdeel 2 jaar gekregen om zich zo te ontwikkelen dat ze de huur uit eigen inkomsten kunnen betalen.
--	--

Stimuleren

Wanneer het komen tot maatschappelijk initiatief niet vanzelf gebeurt en de overheid ervoor kiest om zelf acties te ondernemen om mensen tot initiatief aan te zetten, is er sprake van stimuleren. Dit is maatwerk. Maatwerk wil zeggen dat de stadsdelen zelf bepalen wat hun ambitieniveau hierbij is en hoe zij het stimuleren organiseren.

Een aantal instrumenten die hierboven zijn genoemd om te faciliteren, kunnen met wat extra inspanning ook heel stimulerend werken. Zo kunnen trainingen of coaching in combinatie met het faciliteren van netwerken, crowdfunding, bewonersbudgetten, startsubsidies of het beschikbaar stellen van ruimte elkaar versterken en groepen bewoners aanzetten tot initiatief.

Voorbeelden van instrumenten die tot nu toe specifiek voor stimuleren zijn ingezet zijn:

<p>Ondernemende kracht stimuleren</p>	<p>Vooral in gebieden met weinig sociaal kapitaal blijkt het nodig om te investeren in de ondernemende en zelforganiserende kracht van de buurt. Ook de deelname hieraan door mensen met een beperking (inclusiviteit) vraagt om extra aandacht en inzet. Instrumenten die hiervoor zijn gebruikt zijn intensieve</p>
--	---

	<p>ondernemerstrainingen voor groepen bewoners, coaching bij leren door te doen en competentieontwikkeling. Zorginstellingen kunnen mensen met beperkingen ondersteunen bij het meedoen aan maatschappelijk initiatief, maar ook de maatschappelijke initiatieven ondersteunen die behoefte hebben aan begeleiding bij het omgaan met mensen met beperkingen.</p>
	<p>Voorbeelden</p> <ul style="list-style-type: none"> • In drie kwetsbare buurten in Amsterdam zijn pilots gedaan om het zelforganiserend en ondernemend vermogen van de buurt te vergroten. Grote groepen bewoners doorliepen een intensief leer- en doe-proces om zich te organiseren en samen de ontwikkeling van hun wijk ter hand te nemen. Daarbij waren zorginstellingen betrokken om inclusiviteit mogelijk te maken en te stimuleren. In deze buurten zijn verschillende structurele initiatieven en coöperatieve verenigingen ontstaan. Netwerken zijn versterkt en samenwerking met stadsdeel en andere organisaties is tot stand gekomen en versterkt. • Ook buiten de pilotgebieden zijn er voorbeelden, zoals in Zuidoost, waar met ondersteuning de Buurtbizz tot stand komt en waar een groep West Afrikaanse vrouwen met weinig sociaal kapitaal een ondernemerschapstraining heeft gevolgd. In Noord zijn de ondersteuning van het bewonerscollectief in de wijk De Kleine Wereld en de ondersteuning bij de totstandkoming van de coöperatieve vereniging Pekko Bello voorbeelden. • Starters4communities is een initiatief dat hoog opgeleide starters op de arbeidsmarkt koppelt aan bewonersinitiatieven. De starters krijgen een training sociaal ondernemen en

	<p>bewonersgestuurde stadsontwikkeling. Ze dragen vervolgens met kennis, creativiteit, energie en mankracht bij aan de initiatieven met wie zij de samenwerking aangaan.</p> <p>Starters4communities brengt het benodigde geld bij elkaar met behulp van crowdfunding en sponsoring. In Amsterdam zijn de stadsdelen West en Oost partner ten behoeve van bewonersinitiatieven in hun eigen gebieden.</p>
<p>Budgetmonitoring</p>	<p>Bewoners kunnen getraind worden om meer inzicht te krijgen in financiële informatie van de gemeente, zodat maatschappelijke participatie in de beleidsvorming wordt bevorderd en zij zodoende meer invloed en controle krijgen op de besteding van de begrotingen van de verschillende overheidsorganisaties.</p>
	<p>Voorbeeld</p> <p>In de Indische Buurt zijn tientallen bewoners getraind om op een goede manier de begroting van het stadsdeel te lezen, begrijpen en analyseren. De training werd gegeven door het Centrum voor budgetmonitoring in samenwerking door stadsdeel Oost. Daarnaast deden de bewoners activerend buurtonderzoek om te weten te komen welke prioriteiten er leefden. Dit leidde tot de Burgerperspectievennota, waarin de buurt haar visie formuleert en aangeeft op welke wijze zij zelf een rol wil spelen bij het realiseren van de plannen.</p>
<p>Actief uitdagen</p>	<p>Wanneer bewoners en wijkondernemingen actief worden uitgenodigd of uitgedaagd om mee te doen aan maatschappelijke aanbestedingen, doet het stadsdeel meer dan alleen faciliteren. Dit kan bijvoorbeeld door samenwerking te zoeken met netwerken en wijkondernemingen en ook door challenges en start-ups uit te zetten.</p>
	<p>Voorbeeld:</p> <p>Zie het voorbeeld over Buurtbesteden in de Indische Buurt bij het instrument Maatschappelijk Aanbesteden. De pilot in de Indische Buurt heeft er bijvoorbeeld toe geleid dat een zieltoegend buurthuis</p>

	aan de buurt terug is gegeven.
Stimuleren door beschikbaar stellen vastgoed	Er kan een grote stimulerende werking uitgaan van het beschikbaar stellen van betaalbaar of gratis vastgoed aan bewonerscollectieven. Sinds de nieuwe spelregels voor vastgoed (9 september 2015 vastgesteld) kan er geen korting worden gegeven op de huurprijs. Wel kan het gefinancierd worden uit passende beleidsprogramma's.
	<p>Voorbeelden</p> <ul style="list-style-type: none"> • In de wijk Plan van Gool in stadsdeel Noord hebben bewoners gratis de beschikking gekregen over een leegstaand semipermanent schoolgebouwtje. Dit heeft een impuls gegeven aan de versterking en verbreding van het collectief actieve bewoners dat zich daar met behulp van bewonersgestuurde wijkontwikkeling aan het ontwikkelen was. Activiteiten werden zichtbaarder en nieuwe bewoners werden nieuwsgierig en gingen meedoen. • In Osdorp heeft de Lucascommunity de leegstaande Lucasschool opgeknapt en zijn er allerlei actieve ondernemende bewonersbedrijven in ondergebracht die geworteld zijn in de buurt. Het gebouw was een belangrijk vehikel in de totstandkoming en versterking van de community.